

**குருசேத்திர போரில் கிருஷ்ணரின் வியூகம் ராஜதந்திரம் மற்றும்
 தலைமைத்துவமத்தின் பங்கு - ஓர் ஆய்வு**

Krishna's Strategy Diplomacy and Role of Leadership in Kurukshetra War - A Study

மு. பார்வதி, துறைத் தலைவர், கணினி அறிவியல் துறை,
 லதா மாதவன் கலை மற்றும் அறிவியல் கல்லூரி, லதா மாதவன் நகர்,
 கிடாரிப்பட்டி, மதுரை - 625 301, தமிழ்நாடு, இந்தியா

**M. Parvathi, head of the department, computer science department,
 Latha Mathavan arts and science college, latha mathavan nagar,
 kidaripatti, madurai - 625 301, tamilnadu, india**

ஆய்வுச் சுருக்கம்

'குருசேத்திரப் போர்' இந்திய இதிகாசமான 'மகாபாரதத்தில்' ஒரு மோதலாக விவரிக்கப்பட்டுள்ளது, இது ஹஸ்தினாபுரியின் சிம்மாசனத்திற்காக கௌரவர்கள் மற்றும் பாண்டவர்கள் என்று அழைக்கப்படும் இந்திய இராச்சியத்தின் உறவினர்களின் இரண்டு குழுக்களுக்கு இடையில் சண்டையிட்டது. கிருஷ்ண பரமாத்மா போரில் ஈடுபட வேண்டாம் என்றும் ஆயுதங்களை எடுக்க வேண்டாம் என்றும் முடிவு செய்தார். போரில் அமைதியைக் கொண்டுவருவதற்கான கடைசி முயற்சியாக, கிருஷ்ணர் துரியோதனனிடம் இந்திரப்பிரஸ்தத்தை பாண்டவர்களுக்குத் திருப்பித் தருமாறு கேட்டுக் கொண்டார், ஆனால் துரியோதனன் பாண்டவர்களுக்கு நிலம் கொடுக்க மாட்டேன் என்று கூறினார். துரியோதனன் அனைத்து பெரியவர்களின் எச்சரிக்கைக்குப் பிறகும், கிருஷ்ணனைக் கைது செய்யும்படி தனது வீரர்களுக்கு து பகிரங்கமாக உத்தரவிட்டார். கிருஷ்ணர் சிரித்துக்கொண்டே தனது தெய்வீக வடிவத்தைக் காட்டினார், தீவிர ஒளி வீசினார். போர் அறிவிக்கப்பட்டு, இரு படைகளும் ஒன்றையொன்று எதிர்கொண்டபோது, அர்ஜுனன் ஒரு இக்கட்டான நிலையில் இருந்தான், மேலும் அவன் தனது முழு குடும்பத்தையும் கொல்லும் வாய்ப்பில் பலவீனமாகவும் நோய்வாய்ப்பட்டவனாகவும் உணர்ந்தான். அர்ஜுனன் தெய்வீக ஆலோசனை மற்றும் போதனைகளுக்காக கிருஷ்ணரிடம் திரும்பினான். கிருஷ்ணன் அவனுடைய கடமையை அவனுக்கு அறிவுறுத்தினான். இந்த உரையாடல் இந்து மதத்தில் மிகவும் மதிக்கப்படும் மத மற்றும் தத்துவ நூல்களில் ஒன்றான பகவத் கீதையை உருவாக்குகிறது. இது நீதிக்கும் அநீதிக்கும் இடையிலான போர் என்றும், பாவத்தின் காரணத்தை ஆதரிப்பது அர்ஜுனனின் கடமை என்றும் கிருஷ்ணர் அவருக்கு நினைவுபடுத்தினார். தர்மம் நிலைபெற வெற்றிபெற கிருஷ்ண பரமாத்மா பாண்டவர்களுக்கு உதவினார். போரில் கிருஷ்ணனின் பங்களிப்பும் அவரின் ராஜா தந்திரமும் எவ்வகையில் பாண்டவர்களுக்கு துணை புரிந்தன என்பதை இக்கட்டுரை புலப்படுத்துகிறது

குறிப்புச் சொற்கள்: பகவத் கீதை, ராஜா தந்திரம், போதனைகள்

முன்னுரை

மகாபாரதப் போருக்கான அணிகள் முடிவு செய்யப்பட்ட போது, கிருஷ்ணர் மற்றும் முழுப் படையையும் தேர்வு செய்ய வேண்டும் என்று கிருஷ்ணர் இரு அணிகளிடமும் கூறினார். கவுரவர்களின் முன் நிபந்தனை முன்வைக்கப்பட்டபோது, அவர்கள் முழுப் படையையும் தேர்ந்தெடுத்து, கிருஷ்ணரை பாண்டவர்களிடம் விட்டுவிட்டார்கள். இருப்பினும், பகவான் கிருஷ்ணர் தெய்வீக ஆத்மாவுக்குக் குறைவானவர் அல்ல என்பதை பாண்டவர்கள் அறிந்திருந்தனர். பகவான் கிருஷ்ணர் தங்கள் பக்கம் இருப்பதைப் பற்றி அவர்கள் மகிழ்ச்சியடைந்தனர்

மேலும் கிருஷ்ணர் உண்மையில் பாண்டவர்களை வெற்றிக்கு அழைத்துச் சென்றார். ஆனால் அவர் எப்படி செய்தார் என்பதுதான் கேள்வி. சரி, கிருஷ்ணர் மிகவும் கூர்மையான மற்றும் அறிவுஜீவி. அவர் அத்தகைய அற்புதமான திட்டங்களைப் பயன்படுத்தினார், போர் பாண்டவர்களின் வெற்றியை நோக்கி திரும்பியது. ஒவ்வொரு முறையும் பாண்டவர்கள் போரில் தோற்றால், அவர்களைக் காப்பாற்ற கிருஷ்ணர் ஒரு திட்டத்தைக் கொண்டு வந்தார்.

பீஷ்ம பிதாமரின் தோல்வி

பீஷ்ம பிதாமஹம் பாண்டவர்களின் மீது பாரமாகத் தோன்றியபோது, கிருஷ்ணர் சிகண்டியை போரில் அழைத்து வந்தார். சிகண்டி பீஷ்மர் பிதாமருடன் கடந்த ஜென்மத்திலிருந்தே பகை கொண்டிருந்தார். சிகண்டி முழு ஆணாகவோ, பெண்ணாகவோ பிறக்கவில்லை. கிருஷ்ணர் அவனை ஒரு மனிதனாக போருக்கு அழைத்தார். ஆனால் பீஷ்ம பிதாமாவால் பாதிப் பெண்ணாக இருந்ததால் அவளைத் தாக்க முடியவில்லை. கிருஷ்ணரின் இந்த தந்திரம் பாண்டவர்களுக்கு உதவியது, இதனால் பீஷ்மர் பிதாமகர் பலவீனமடைந்தார். பின்னர் கிருஷ்ணர் அர்ஜுனை பீஷ்ம பிதாமரை அம்புகளால் தாக்கும்படி வற்புறுத்தினார். பீஷ்மர் பிதாமகர் இவ்வாறு அம்புப் படுக்கையில் உறங்கினார்.

துரோணாச்சாரியாரின் தோல்வி

பாண்டவர்கள் போரில் வெற்றி பெறுவதை கடினமாக்கிய மற்றொரு நபர் துரோணாச்சாரியார். துரோணாச்சாரியார் தவறாகப் புரிந்துகொள்வார் என்று கிருஷ்ணர் யுதிஷ்டிரரை அப்படி உண்மையைப் பேசும்படி வற்புறுத்தினார். யுதிஷ்டிரர் ஒரு நீதிமான், அவர் ஒருபோதும் பொய் சொல்லமாட்டார். போரில் துரோணாச்சாரியாரின் மகன் அஸ்வத்தாமாவின் அதே பெயரில் ஒரு யானை இருந்தது. அஸ்வத்தாமா இறந்துவிட்டான் என்று துரோணரின் கேள்விகளுக்கு யுதிஷ்டிரர் பதிலளிக்கையில், கிருஷ்ணர் சங்கு ஊதினார். அதற்குள் யுதிஷ்டிரன் பாதி வாக்கியத்தையே முடித்திருந்தான், அதில் அஸ்வத்தாமா ஒரு யானை என்றும் துரோணரின் மகன் அல்ல என்றும் கூறுகிறது. துரோணாச்சாரியார் தவறாகப் புரிந்துகொண்டு தனது மகன் இறந்துவிட்டதாக நினைத்தார். துரோணாச்சாரியார் ஆயுதங்களைக் கைவிட்டபோது, பாண்டவர் அணியைச் சேர்ந்த திருஷ்டத்யும்னன் அவரைத் தாக்கினான்.

ஜெயத்ரதன் தோல்வி

அர்ஜுனன் சூரிய அஸ்தமனத்திற்கு முன் ஜெயத்ரதனைக் கொல்லத் தவறினால் தன்னைத்தானே கொன்றுவிடுவேன் என்று சபதம் செய்தான். இதை அறிந்த ஜெயத்ரதன் தலைமறைவாகி சூரியன் மறையும் வரை காத்திருந்தான். கிருஷ்ணர் விரைவில் தனது சுதர்சன சக்கரத்தை சூரியனை நோக்கி செலுத்தினார், இதனால் சூரியன் மறைந்துவிட்டது என்று அனைவரும் தவறாக புரிந்து கொண்டனர். சூரிய அஸ்தமனம் நிகழ்ந்துவிட்டதாக எண்ணிய ஜெயத்ரதன், அர்ஜுனனின் வாக்கின்படி தன்னைக் கொன்றுவிடுமாறு கோரினான். ஆனால் அப்போதுதான் கிருஷ்ணர் சுதர்சன சக்கரத்தை அகற்றிவிட்டு சூரியன் வெளியே வந்தார். அதுவரை சூரியன் மறையவில்லை என்பதை உணர்ந்தவுடன் அர்ஜுன் ஜெயத்ரதனை கொன்றான்.

கர்ணன் தோல்வி

போரின் பதினேழாம் நாளில், மிகவும் எதிர்பார்க்கப்பட்ட கர்ணன் அருச்சுனன் இடையேயான போட்டி நடைபெற்றது.

சண்டையின் போது, அருச்சுனனின் அம்புகள் கர்ணனின் தேரைத் தாக்கியபோது, அது சில அடிகள் பின்னால் நகர்ந்தது. இருப்பினும், கர்ணனின் அம்புகள் அருச்சுனனின் தேரைத் தாக்கியபோது, அது சில அங்குலங்கள் மட்டுமே பின்னால் நகர்ந்தது. இதற்காக கிருஷ்ணர் கர்ணனைப் பாராட்டினார். ஆனால், அருச்சுனன் அதிர்ச்சியடைந்து இந்தப் பாராட்டுக்கானக் காரணத்தை அவரிடம் கேட்டார். கிருஷ்ணர் அருச்சுனனிடம் பதிலாகக் கூறுகையில், கர்ணனின் தேர் கர்ணன் மற்றும் சல்லியன் ஆகியோரின் எடையை மட்டுமே தாங்குகின்றது. மாறாக, கிருஷ்ணர் மற்றும் ஹனுமான் ஆகியோர் அருச்சுனனின் தேரில் அமர்ந்துள்ளதால் முழு பிரபஞ்சத்தின் எடையையும் தாங்குகின்றது. இருந்தாலும், கர்ணனால் அதை நகர்த்த முடிந்தது என்றார்.

கர்ணன் அருச்சுனனின் வில்லின் நாணைப் பலமுறை அறுத்தார். ஆனால், அவர் ஒவ்வொரு நிகழ்விலும் அருச்சுனன் வில் நாணை கண் சிமிட்டுதலில் (மிகவும் குறுகிய நேரத்தில்) திரும்பக் கட்டுவதைக் கண்டறிந்தார். இதற்காக கர்ணன் அருச்சுனனைப் பாராட்டினார், போரானது தொடக்கத்தில் சமமான நிலையில் இருந்தது. கர்ணனின் தேர் சக்கரம் தரையில் சேற்றில் மூழ்கியபோது (பூமாதேவியின் சாபம் செயல்படத் தொடங்கியதன் விளைவு) அவர் தடுமாற்றமடைந்தார். அவரது குரு பரசுராமர் முன்னறிந்து கூறியது போலவே, அவரால் தெய்வீக ஆயுதங்களுக்கான மந்திரங்களை அவரால் நினைவுபடுத்திக் கண்டறியவும் முடியவில்லை. அவர் தேரிலிருந்து இறங்கி சக்கரத்தை அகற்றினார், அவர் அருச்சுனனிடம் போர் விதிமுறைகளின் படி, தான் சரிசெய்துவிட்டு வரும்வரையில் காத்திருக்கக் கோரினார். கிருஷ்ணர் அருச்சுனனிடம் அபிமன்யுவைக் கொல்லும்போது அதையே அவன் மீறிய பின்னர், இந்த நேரத்தில் விதிமுறைகளைப் பற்றிக் குறிப்பிட கர்ணனுக்கு எந்த உரிமையும் இல்லை என்று கூறினார். கர்ணன் உதவியின்றி உள்ளபோதே கொல்லும்படி (பிராமணரின் சாபம் நடைமுறைக்கு வந்தது) அருச்சுனனை கிருஷ்ணர் நிர்ப்பந்தித்தார். கிருஷ்ணர் அருச்சுனனிடம், போரின் இந்த சிக்கலான தறுவாயில் கர்ணனைக் கொல்லாவிட்டால், வேறு எப்போதும்

அவரைக் கொல்லவும் முடியாது மற்றும் பாண்டவர்கள் போரில் வெல்லவும் முடியாது என்று கூறினார். எனவே, அருச்சுனன் ஊழ்வினையின் படி தெய்வீக அம்பைப் பயன்படுத்தி கர்ணனைக் காயப்படுத்தினார். அருச்சுனன் அர்ஜுனிகா ஆயுதத்தை கர்ணனைக் கொல்லப் பயன்படுத்தினார்

அர்ஜுனனும் கிருஷ்ணரின் பேச்சைக் கேட்டு மிகவும் குற்றவுணர்வுடன் கூச்சலிடுகிறான், என்னைப் பற்றி நான் மிகவும் குற்றவுணர்வுடன் வெட்கப்படுகிறேன்." கிருஷ்ணர் அர்ஜுனனிடம் கூறுகிறார், "அர்ஜுனா, நீ எப்போதும் மார்பைத் தட்டிக்கொண்டு, கர்ணனை உன் பிறவிப் போட்டியாளன் என்று சொல்லி அவனைக் கொன்றதில் பெருமை கொள்கின்றாய். செத்த பாம்பை கொன்றது தெரியுமா? கர்ணன் இறந்தது நீ கொன்றதால் அல்ல. நீங்கள் அவரைக் கொல்வதற்கு முன்பே அவர் ஆறு முறை இறந்துவிட்டார்

முதலாவதாக, ஒரு பிராமணன் கர்ணன் தனது வாழ்க்கையின் காவியமான சண்டையில் இருக்கும்போது அவனது தேரின் சக்கரம் மூழ்கிவிடும் என்று சபித்தது.

இரண்டாவதாக, கர்ணனிடம் கற்றுக்கொண்ட பிரம்மாஸ்திரம் (இன்றைய அணுவாயுதத்திற்கு சமமானது) தனக்கு மிகவும் விரும்பிய நேரத்தில் கைக்கு வராது என்றும், அவன் மிகவும் விரும்பும் போது அதை மறந்துவிடுவான் என்றும் அவனது குருவான புருஷராம் சாபமிட்டார். அதை பயன்படுத்த.

மூன்றாவதாக, இந்திரன் கர்ணனிடம் தனது தெய்வீக கவாச் (பிறந்ததில் இருந்து அவனது தோலில் பதிக்கப்பட்டிருக்கும் பளபளப்பான கவசம்) மற்றும் குண்டல் (காது வளையங்கள்) ஆகியவற்றை போருக்கு முன் அவனிடம் இருந்து நன்கொடையாகக் கேட்கும்போது.

நான்காவதாக, குந்தி கர்ணனிடம் அர்ஜுனனைத் தவிர பாண்டவர்கள் யாரையும் கொல்லமாட்டேன் என்றும் அர்ஜுனன் மீது நாகாஸ்திரத்தை ஒன்றுக்கு மேற்பட்ட முறை பிரயோகிக்க மாட்டோம் என்றும் உறுதியளிக்கும்படி கேட்டாள்.

ஐந்தாவது, கர்ணனின் தேரோட்டியான ஷால்யன், மிக நெருக்கடியான நேரத்தில் போரின் போது அவனை விட்டு வெளியேறுகிறான்.

ஆறாவதாக, நான் கர்ணன் மரணத்திற்காகக் காத்திருந்தபோது ஒரு பிராமணன் உருவில் அவனிடம் சென்று, அவன் பிறந்ததிலிருந்து அவன் செய்த அனைத்து நற்பண்புகள் மற்றும் தொண்டுகள் மூலம் கிடைத்த அனைத்து நற்பண்புகளையும் எனக்கு தானம் செய்யும்படி கேட்டேன். மரண நேரம்."

துரியோதனனின் தோல்வி

துரியோதனனின் உடலின் கீழ் பகுதி மேல் பகுதியை விட பலவீனமாக இருப்பதை கிருஷ்ண பகவான் அறிந்திருந்தார். பகவான் கிருஷ்ணர் பீமனை உடலின் கீழ் பகுதியில் தாக்கும்படி அறிவுறுத்தினார். பீமன் கட்டளையிட்டபடி செய்தான், எனவே கவுரவ அணியின் துணிச்சலான மற்றும் வலிமையான உறுப்பினர்களில் ஒருவனான துரியோதனனைக் கொன்றான்.

நண்பர், தத்துவஞானி, வழிகாட்டி - இந்த மூன்று வார்த்தைகள் மகாபாரதத்தில் பகவான் கிருஷ்ணர் வகிக்கும் பங்கை விளக்குகிறது. விஷ்ணுவின் அவதாரமான கிருஷ்ணர், கருணை மற்றும் அன்பின் கடவுள். கிருஷ்ணரின் ஆரம்பகால வாழ்க்கை வியாசரால் எழுதப்பட்ட ஸ்ரீமத் பாகவதம் என்ற மற்றொரு இலக்கிய தலைசிறந்த படைப்பில் நன்கு ஆவணப்படுத்தப்பட்டுள்ளது. இது கிருஷ்ணாவின் தனிப்பட்ட வாழ்க்கையைப் பற்றிய முழுமையான பார்வையை அளிக்கிறது, ஆனால் அவரது பொது வாழ்க்கையைப் பற்றி எதுவும் கூறவில்லை. மகாபாரதத்தில் கிருஷ்ணரின் வாழ்க்கையின் இந்த அம்சத்தைப் பற்றி வியாசர் விரிவாகக் கூறுகிறார், அங்கு அவர் உலகத்தை தீமையிலிருந்து அகற்றும் பணியில் ஈடுபட்டிருப்பதைக் காண்கிறோம்.

வியாசர் கிருஷ்ணரின் பாத்திரத்தை முழு சுயநலமற்ற வாழ்க்கையை சித்தரிக்கும் ஒரே குறிக்கோளுடன் எழுதினார் - அதாவது கிருஷ்ணர் எப்போதும் மற்றவர்களுக்கு உதவும் செயல்களைச் செய்தார், ஆனால் அவருக்கு எந்த வகையிலும் உதவவில்லை. மகாபாரதத்தில், கிருஷ்ணர் கிட்டத்தட்ட எங்கும் நிறைந்திருப்பார், காவியத்தின் மிக முக்கியமான தருணங்களில் அவரது இருப்பை உணர வைக்கிறார்.

கிருஷ்ணர், குறிப்பாக பாண்டவர்களுக்குத் தேவையான நேரத்தில் சிறந்த நண்பராக இருந்தார். வனவாசத்திற்குப் பிறகு பாண்டவர்கள் ஹஸ்தினாபுரத்திற்குத் திரும்பி வந்தபோது, துரியோதனன் கெஞ்சாமல் அவர்களுக்குக் கந்தவப்பிரஸ்தம் என்ற வறண்ட நிலத்தையும், ஆட்சி செய்ய தண்ணீரும் மலட்டுத்தன்மையும் இல்லாத ஒரு பகுதியைக் கொடுத்தான். கிருஷ்ணரின் உதவியால்தான் பாண்டவர்கள் இந்த நிலத்தை துரியோதனனின் இருப்பிடத்தை விட அற்புதமான அரண்மனையுடன் அழகான ராஜ்ஜியமாக மாற்றினர்.

கிருஷ்ணரின் தன்னலமற்ற தன்மை மீண்டும் ஒருமுறை வெளிப்பட்டது, பாண்டவர்கள் 13 வருடங்கள் இரண்டாவது வனவாசத்திலிருந்து திரும்பியபோது அவர்களுக்கும் கௌரவர்களுக்கும் இடையே ஒரு போர் தவிர்க்க முடியாதது. கிருஷ்ணர், துரியோதனனின் அரசவைக்குச் சென்று, தனது உடன்பிறந்த சகோதரர்களுடனான தனது சர்ச்சையை சுமுகமாகத் தீர்த்துக் கொள்ளுமாறு கேட்டுக்கொண்டு போரை நிறுத்த முயன்றார், ஆனால் பலனில்லை.

முடிவுரை

குருக்ஷேத்திரப் போரில், கிருஷ்ணர் ஒரு நண்பராக இருந்து தத்துவஞானியாகவும், பாண்டவர்களுக்கு வழிகாட்டியாகவும் மாறுவதைக் காண்கிறோம். கிருஷ்ணர் அர்ஜுனனின் தேரோட்டியாகத் தேர்ந்தெடுத்தார், மேலும் அவர் அந்த பாத்திரத்தில் உதவியாக இருக்க முடியும் என்று உணர்ந்தார். போரின் தொடக்கத்தில் அர்ஜுனன் தன் உறவினருக்கு எதிராகப் போரிடத் தயங்கியதிலிருந்து இந்த உதவியைக் காணலாம். அர்ஜுனுக்கு கடமை என்பது எல்லாவற்றுக்கும் முந்தியது என்பதையும், இந்தப் போர் அதிக

நன்மைக்கானது என்பதையும் உணர் உதவியது கிருஷ்ணர். குருசேஷத்திரப் போரில் கிருஷ்ணரின் பாதுகாப்பு இல்லாவிட்டால் அர்ஜுனன் நிச்சயமாக தோற்றிருப்பான் என்று பல சிறு போர்கள் உள்ளன.

இதற்கு ஒரு முக்கியமான உதாரணம், போரின் முடிவில், பாண்டவர்கள் வென்ற பிறகு, கிருஷ்ணர் அர்ஜுனனை முதலில் தேரிலிருந்து கீழே இறங்குமாறு வலியுறுத்தினார். அர்ஜுனன் கீழ்ப்படிந்து கீழே இறங்கினான். ஆனால், கிருஷ்ணர் கீழே இறங்கி, அனுமனின் கொடி பறந்தவுடன், தேர் தீப்பிடித்து எரிந்து சாம்பலானது. அதிர்ச்சியடைந்த அர்ஜுனன் கிருஷ்ணரிடம் ஏன் இது நடந்தது என்று கேட்டான். கிருஷ்ணர் பதிலளித்தார், துரோணர் மற்றும் கர்ணனின் அம்புகள் ஏற்கனவே தேரை எரித்துவிட்டன, ஆனால் கிருஷ்ணர் இருந்ததால் அது அப்படியே இருந்தது. அவர் அதிலிருந்து வெளியேறியவுடன் அது எரிந்தது, அதனால்தான் அர்ஜுனனை முதலில் கீழே இறங்கும்படி வற்புறுத்தினான்.

குருசேஷத்திரப் போரில் பாண்டவர்கள் வெற்றி பெறுவதில் அவருக்குப் பெரும் பங்கு இருந்தபோதிலும், கிருஷ்ணர் வெற்றியிலும் பணிவுடன் இருந்தார். அவர் யுதிஷ்டிரனை வாழ்த்தினார், மேலும் அவரது பங்கைக் குறிப்பிடாமல் சகோதரர்களுக்கு வெற்றியைப் பெற்றார்.

கிருஷ்ணரின் பாத்திரம் உண்மையான நட்பின் ஒரு பாடம் மற்றும் அது ஒருவரின் வாழ்க்கையில் எவ்வளவு மதிப்புமிக்கதாக இருக்கும். அவர் ஒரு போதும் பாண்டவர்கள் மீதான விசுவாசத்தில் தளர்ந்து அவர்களை வெற்றிக்கு வழிநடத்தினார். பணிவு மற்றும் எந்த வேலையும் சிறியது அல்லது பெரியது அல்ல என்பதை அவர் நமக்கு பாடம் நடத்துகிறார். குருசேஷத்திரப் போரில் தனித்து நின்று வெற்றிபெறும் அளவுக்கு கிருஷ்ணருக்கு வலிமை இருந்தது. ஆனால் அவர் ஒரு தேரோட்டியின் பாத்திரத்தைத் தேர்ந்தெடுத்து அவர்களை வழிநடத்தினார், எந்த உழைப்பும் கண்ணியம் இல்லாமல் இல்லை என்பதை நிரூபித்தார். ஆனால் மிக முக்கியமாக, கிருஷ்ணர் நமக்கு எப்போதும் நம் சக மனிதனுக்கு சேவை செய்யக் கற்றுக்கொடுக்கிறார், இதுவே பெரிய நன்மைக்கு பங்களிக்கும் ஒரே வழி.

குறிப்பு நூல்கள்

[1] The Role of Lord Krishna with special reference to political contribution in Mahabharata Kiran Kumari, Research Scholar Department of Sanskrit, Nilamber Pitamber University, Medininagar Palamu, India-822101 L. N. Mishra, Assistant Professor, Department of Sanskrit, Nilamber Pitamber University, Medininagar Palamu, India822101 K.M. Pandey, Professor, Department of Mechanical Engineering, NIT, Silchar, Assam-788010

[2] Mahabharata Hindu literature, Written by Wendy Doniger, Fact-checked by The Editors of Encyclopaedia Britannica Last Updated: Jan 2, 2024

[3] The Mahābhārata The Great Epic of India James L. Fitzgerald's plot summary links

[4] வில்லிபுத்தூரார் இயற்றிய மகாபாரதம்